

LITTERATUR

RIDDAREN OCH MUNKEN

Av lektor *ERIK ARRHÉN*, Uddevalla

Realph Norland: Ridderen og Munken, Kamban Forlag, Oslo 1941. 200 sid.

Av de svenska högerpolitiker, som under 1930-talet hade ärenden väster om Kölen, torde många, särskilt bland de yngre, ha sammanträffat med *Realph Norland*, stundom mantalsskriven i Oslo men också, under ett senare skede, i Trondheim. Han har fungerat som ordförande, även som ombudsman, i Unge höire och alltid varit upp-buren som förkunnare i tal och skrift av en ideellt betonad konservatism. Under alla dessa år har Norland gått och burit på vissa tankar och önskemål. Det framgick vid alla sammanträffanden — och det kunde ligga år emellan — att föremålet för hans intresse aldrig upphörde att sporra och egga till nya tag för att lösa den uppgift, som han förelagt sig, nämligen att få ett grepp om innebörden av den politiska konservatismens innersta väsen, icke sedd som dagspolitik men under »evighetens synvinkel». Det är under denna strävan, jag själv haft nöjet träffa samman med Norland, kunnat beundra hans beläsenhet på det idékonservativa området, hans frejdiga diskussionshumör och hans obönhörliga ärlighet i argumenteringen.

Norland ser i den konservativa åskådningen »en mäktig andlig rörelse, som på alla kulturlivets områden har gjort en insats, som tryggt kan mäta sig med radikalismens. Den har en historieuppfattning, som har fått bekräftelse av verkligheten i en helt annan utsträckning än de rationalistiska modellerna.» Radikalismen har, säger Norland, ett »älsklingsbegrepp, som heter 'mänskligheten', vilket riktigt nog existerar i biologisk mening på samma sätt som 'hundsläktet', men som aldrig existerat i historisk mening. För detta alltomfattande begrepp, som icke känner landgränser, religiösa motsättningar, traditionella olikheter, växlande kulturnivåer eller något av det, som skiljer människorna åt, skall det skapas en 'evig fred'. Det är de abstrakta sanningarna, som skola göras allmängiltiga och absoluta. För att förverkliga denna dagdröm antar man resolutioner på världskongresser, där många människor säga samma saker men med olika mening, eller upprättar man internationaler, som proklamerar nya rättighetsförklaringar i den abstrakta men överkliga tillvarons tomma rymd. Att allt detta innebär 'bromsar på utvecklingen' bekymrar icke någon och att man lever i en tänkt verklighet, fjärrad från den medvetna.» Norland erinrar om några kända ord av Joseph de Maistre: vad människan angår, måste jag bekänna, att jag aldrig haft turen att möta henne. Om hon finnes, så vet i varje fall jag intet därom. Man skulle ha önskat, anmärker

Norland träffande nog, att president Wilson hade lärt sig förstå detta, innan han begav sig till Europa. Överhuvud taget betonar Norland starkt det drag i konservatismen, som i *erfarenheten* söker sitt rättesnöre och han finner goda belägg för denna uppfattning hos Edmund Burke, den organiska historieuppfattningens förste mera betydelsefulla vapendragare. För honom var, liksom för Montesquieu, varje stat en särpräglad individ med egna styrelseformer, samhällsstruktur och institutioner. Hävdandet av dylika strängt konservativa doktriner saknar icke betydelse i vår tid, som älskar att tala om »nyordning» över en kam. Det finns gränser, som ej få överskridas, om icke livets och historiens lagar skola kränkas. I själva verket är den s. k. rationalismen, radikalismens bakgrund, i allra högsta grad irrationell. Det högsta förnuft blir det största oförnuft.

Norland anför Sovjetryssland som exemplet på ett land, där rationalismens principer hårdtagits. Om icke verkligheten vill foga sig efter teorierna desto värre för verkligheten. Detsamma gäller om den radikala liberalismen. Den leder inom arbetslivet till »amerikaniseringen». Den »rationella» ledningen av företagen leder till den opersonliga statskapitalismen och »planekonomin». Där bakom »vinkar Stakhanov på arbetarna och Moskvadomstolarna på industriledarna, antingen de äro privata eller statsanställda. Det är egendomligt att åse», säger Norland, »att den enda plats i världen, där 'kapitalets koncentration' och 'arbetarklassens proletarisering' med våld och blod håller på att bli verklighet, är i marxismens eget rike. Där löper rationalismen linan ut, där drages konklusionen på Voltaire, Holbach, Adam Smith, Bentham och James Watt. Radikalismen över hela världen känner släktskapet med Sovjetunionen men inser icke att den mystiska 'utveckling', som den alltid talar om, med oböjlig följdriktighet leder till Moskva och att *endast det organiska livets seger över rationalismen kan förhindra katastrofen.*» Det är socialismen som politisk idélära, som mask för traditionslöshet och radikalism, vilken innebär en fara för Västerlandets arbetare. Fackföreningsrörelsen är däremot, som del av samhällets organiska liv, den verkliga, den av ståndsmedvetande, hedersbegrepp, privilegier och förpliktelser kännetecknade *äkta* arbetarrörelsen. Typiskt är också, att Karl Marx ställde sig avvisande till fackföreningsrörelsen. Arbetsgivare och arbetare ha ett gemensamt intresse i att vara på sin vakt mot »teoretikerna» av fanatiskt »rationalistiskt» märke. De giva livets lagar en god dag, om blott deras förmenta, oomkullrunneliga »sanningar» förverkligas.

Konservatismen har svårt att i ett visst läge säga, att den skall handla så eller så om tio år, om hundra eller tusen år. Den måste lita till politisk takt, den historiska erfarenheten, sin samhörighet med arbetslivets prosaiska realiteter, då den handlar. Den politiska personligheten, statsmannen, måste för ett konservativt parti spela en betydande roll. Liberalismens fel var, att den på individen och staten sökte anlägga samma synpunkter som på individen och arbetsgivaren. Konservatismen gör här en åtskillnad och den hävdas från

Litteratur

sina utgångspunkter även av socialismen. Därför är det — som Rudolf Kjellén redan erinrade om — möjligt att närma konservatismens och den politiska socialismens statsuppfattning till varandra. Hos bägge är disciplinkravet levande. Norland påpekar vidare att de ord: beriken eder, som tillskrivas François Guizot, väckte indignation hos en konservativ tänkare och politiker som Disraeli, samme man, som skrev boken *Sybil* eller *De två nationerna*, vilken, inom parentes sagt, hade varit värd ett bättre öde än att hos oss i Sverige endast göra tjänst som leverantör av själva slagordet, utnyttjat av den liberale politikern Karl Staaff i helt annat sammanhang, en ödets ironi av icke ensamstående slag för övrigt.

Både Burke, Disraeli, Bismarck och Spengler, de »fyra stora», som Norland ägnar särskild uppmärksamhet, uppfattade folken som individer i växt och utveckling. De voro därför bärare av konservativa idéer. Våra förfäders livsuppfattning var likartad. Yggdrasils ask närdes av tre källor, Urdarbrunnen, födelsens och tidens källa, där nornorna spunnit och gudarna höllo hov, Mimers brunn, som var vishetens källa, och Hvergelme i Nifelhem, där dödens krafter dvaldes. Tiden, visheten och döden gävo näringen åt det historiska livet. En större bejakelse inför ett historiskt betraktelsesätt kan man näppeligen finna hos andra folk. Ättesorgen är den svåraste: »Mig har havet rövat mycket. Ty min släkt mot fallet lutar, som träd i skog, av stormen kvistat.» Den, som ej i sitt liv erkänner dessa stora, bestående fakta, får plikta med utplånelse. Samma lag gäller härvid för folk som för individer och släkter.

Maurice Barrés har hävdad, att det är fyra institutioner, som värnat Europa mot barbariet: kurian i Rom, Sorbonne i Paris, parlamentet i Westminster och generalstaben i Berlin. Detta är riktigt, säger Norland. Allt detta är ett verk av *riddaren*, som föraktade döden, och *munken*, som föraktade livet. Bägge bäras av krafter, som tvinga dem till dåd. Bägge kännetecknas av, att de äga *stil*: den italienske kondotieren, den franske marquisen, den preussiske officeren och den brittiske gentlemanen äro därför världens friaste människor och med dem alla de miljoner, som varit medvetna eller omedvetna bärare av deras pliktkänsla, handlingskraft, lojalitet, självdisciplin och ödmjuka gudsfruktan. Det var mot riddaren och munken rationalismen bröstade av sina »naturlagar». Vad betydde väl det inre personlighetsidealet, som levde i de europeiska folkens fantasi, ogripbart men genomlyst av diktning och konst, musik och historia, vad betydde väl Tristan och Isolde, när den »vetenskapliga» undersökningen kunde fastslå, att de aldrig levat! När väpnaren fick riddarslaget, hette det: *Var tapper!* Guizot sade: *Bliv rik!* »När de nya stånden en gång på allvar uppfatta vad som döljer sig bakom riddaridealet ... skola de också fatta djupet av den levnadsvishet, som tog sig dylika uttryck.» När de även lärt sig religionens ödmjukhet inför livet och vad detta bjuder, bliva de först i egentlig mening och inför historiens anlete kulturuppbyggande krafter.

Norland gör i sin bok även intresseväckande jämförelser mellan den ofördragsamma fanatismen, sådan den möter inom den katolska

kyrkan, främst hos jesuitorden (Filip II:s Spanien), samt hos politiska trosläror av skiftande utgestaltning. Som exempel anföres den ryska kommunismen. Det ligger överhuvud taget ett mera fanatiskt drag över katolska och även kalvinistiska folk än över protestantiska. I Tyskland blev i Worms »munken Luther riddare och sprängde det universella rikets andliga övermakt genom att fjärma både påven och kejsaren från kyrkan. I Spanien blev riddaren (Ignatius av Loyola) munk och sprängde det universella rikets världsliga övermakt genom att fjärma kejsaren från kristenheten... För den ene var livet sanningen och för den andre var sanningen livet.» Det »dygdens» terrorvälde, som jesuiterna inledde, erinrar, vad medlen angår, mycket om bolsjevikernas, dessa revolutionens fanatiker, som i Europas tidigare historia icke sakna motsvarigheter.

En konservativ statsuppfattning måste, hävdar Norland, taga avstånd från alla försök till »totalitär» maktutövning, den måste acceptera maktfördelningstanken, »ett riktigt erkännande av den historiska verkligheten och därmed den högsta form av frihet». Det gäller nu, om de stater, som bära dessa reformationens tankar inom sig, »förmå att värja sig mot de ofelbaras instanser och deras dödsbringande sanningar. Den inre ron i Norden och Storbritannien beror först och främst på reformationens fullständiga seger och staternas lösgörelse också från det europeiska kejsardömet» (av katolskt ursprung och prägel). Det är reformationen, som lyckats skapa syntesen, som vår världsdel i stort icke blivit delaktig av.

Slottet och katedralen äro, hävdar Norland till sist, var och en på sitt sätt uttryck för en gotisk livsstil: livet och sanningen. Det föreligger en spänning mellan dem: »Munken ville frigöra sin ande för att leva i sanningen och riddaren dog för äran, som gjorde honom till herre över livet. Århundradens krig och revolutioner spegla Västerlandets inre kamp för att förena kött och ande i en verklighet. En dag skall kanske detta ske och det gotiska dramat få sin historiska lösning. Då är Europas öde fullkomnat.»

Slutorden i boken ge mycket av både dess tes och dess allmänna betraktelsesätt, vilka bägge äro på ett särskilt sätt fascinerande. Den filosofi, som här kommer till uttryck, påminner på avgörande punkter ganska mycket om Oswald Spenglers, ehuru dennes ödesmättade pessimism från »Västerlandets undergång» icke lika grellt kommer till uttryck. Snarare skulle man kunna säga, att arbetet präglas av större balans i detta avseende. Kvar står, att denna bok på ett utomordentligt sätt talar till läsarens fantasi, konkreta historiska intresse och konstruktionsförmåga, detta desto mera som den nordiska språkkretsen, sedan våra stora siars pennor nedlagts, varit beklagligt fattig på så djärva grepp om ämnet, som Realph Norland mäktat anbringa. Det är ett kraftprov enbart att under förhandenvarande förhållanden äga förmågan att så lidelsefritt, att *sine ira et studio* till diskussion upptaga även de mest brännbara ämnen. Häri kan man möjligen spåra något av munkens stolta återhållsamhet men kanske mest dock riddarens vilja att hålla sin sköld blank och sin lans obefläkad.